

ÅLANDSKONVENTIONENS

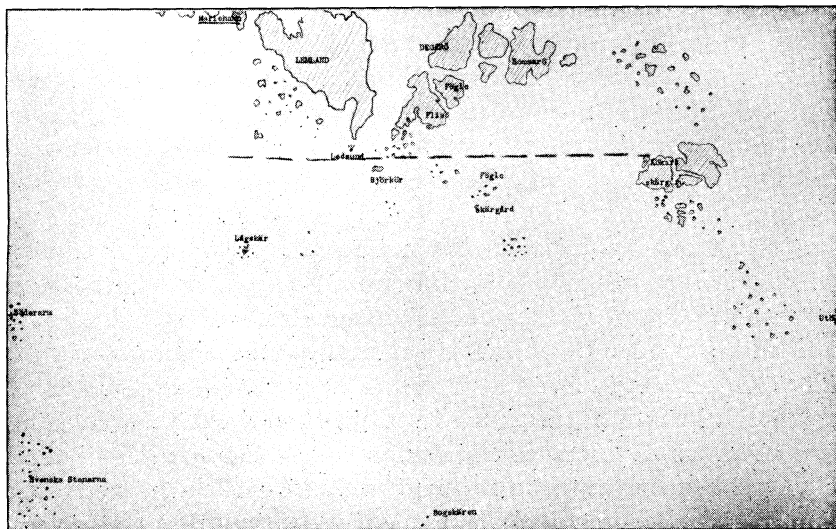
REVIDERING

I ETT radioanförande i våras talade utrikesministern bl. a. om, att de nordiska ländernas samverkan visserligen icke finge taga formen av något allmänt försvarsförbund, men att vissa »begränsade uppgifter» kunde föreligga även för militär samverkan. Det är numera knappast någon hemlighet, att förhandlingar redan vid denna tidpunkt voro i gång mellan Sverige och Finland rörande Ålandsöarnas ställning, och att utrikesministern med sina ord bland annat — eller kanske huvudsakligen — avsåg att bereda den svenska opinionen på vad som kunde bli resultatet härav. Underhandlingarna äro icke avslutade, men de ha likväl hunnit så långt, att regeringen givit allmänheten tydligare besked i frågan. I ett tal i Finspång den 8 september meddelade herr Sandler, att det visserligen icke vore fråga om befästningar på Åland, d. v. s. det fasta Åland, men att gränsen för den demilitariserade zonen borde flyttas så långt norrut, att skärgården söder om det egentliga Åland lämnades utanför, varjämte finländska regeringen kunde få tillstånd att även på resten av ögruppen vidtaga sådana förberedelser, som vore nödvändiga för skärgårdsbefästningarnas utrustning och bemanning i fredstid. Med det senare avsågs huvudsakligen Ålandsbefolkningens vapenövning. Hittills ha ålänningarna nämligen varit fritagna från all värnplikt, och ehuru årsklasserna äro mycket små — något över 100 man — lär det likväl icke vara omöjligt att i fred bevaka de nya försvarsverken med en åländsk hemvärnsorganisation, eventuellt utökad med manskap från det egentliga Finlands svenskbygder. Åland — även den del av dess skärgård, som nu skall kunna befastas — förblir ett neutralt område, men samtidigt skapas ett effektivt skydd för dess neutralitet.

Utrikesministerns tal torde böra tolkas så, att den nya gränslinjen kommer att gå ungefär från Ledsunds fyr till nordändan av Kökars skärgård. Som framgår av vidstående karta är det en icke obetydlig skärgård som på detta sätt kommer utanför,

men med undantag för Kökars äro dessa holmar för närvarande i huvudsak obebodda. Ur den åländska självstyrelsens synpunkt är detta en rätt betydelsefull sak. Under alla förhållanden måste man från svensk sida ovillkorligen vidhålla, att demarkationslinjens flyttning själfallet icke får medföra någon ändring av landskapet Ålands gränser; men ett av huvudskälen för demilitariseringen har alltid varit, att alla möjligheter för förskjutning eller politisk påtryckning på ålänningarna skulle vara utslutna. Genom att så gott som hela det bebodda Åland förblir obefäst, kan denna fördel fortfarande anses säkrad. I synnerhet torde detta vara fallet, om ålänningarna gå med på att åtaga sig värnpliktsbördan. Skulle så icke bli fallet, är det tänkbart att hela frågan måste förfalla. Det uppges emellertid, att opinionen bland ålänningarnas breda lager numera skall befinnas vara en annan och försvarsvänligare än som kunnat utläsas ur vissa yttranden, särskilt om finska regeringen ger landstinget tillfälle att formligen ta ställning till hela problemet. Man får därför hoppas, att icke Sverige och Finland ställas inför behovet av en överenskommelse om Ålands försvar utan ålänningarnas medverkan. Det är Sveriges rätt och plikt att värna Ålands svenskhet. Men detta är möjligt först om själva Åland värnas mot främmande inkräktare. Demilitariseringen avsåg ursprungligen bl. a. att befria ålänningarna från närvaron av finskspråkig militär på öarna. Detta syfte kan nås trots att demilitariseringen delvis upphör, såvida ålänningarna själva äro beredda att bära ökade bördor. Tilläggas må, att det måste förutsättas som själfallet att kommandospråket på Åland blir svenska.

Det har av båda de närmast intresserade regeringarna framhållits, att man endast önskar gå lagliga vägar och respektera gällande fördrag. Under sådana förhållanden kräves för den nu ifrågasatta lösningen bifall även av Ålandskonventionens signatärmakter: England, Frankrike, Italien, Danmark, Tyskland, Polen, Lettland och Estland. Ryssland, som uttryckligen vägrat att biträda 1921 års konvention, har ingen formell rätt att yttra sig, men torde genom Nationernas Förbund kunna få tillfälle att inverka på frågans behandling. Som synes är det en rätt vanskelig procedur som förestår, innan det blir möjligt att övergå från ord till handling. Likväl måste man ge regeringen rätt i att detta förfaringssätt är det enda möjliga. En av vinsterna med de nu ifrågasatta försvarsåtgärderna är just att signatärmakterna och

Den streckade linjen utmärker den förmodade nya södra gränsen för det neutraliserade området.

folkförbundsmakterna därigenom berövas varje förevändning att i överdriven välvilja »hjälpa» Finland att försvara Åland. Men denna vinst torde knappast kunna påräknas, om icke vederbörande själva givit sitt medgivande till försvarsverkens uppförande. Då vore det i stället fara värt att någon stormakt vid lägligt tillfälle frestades att »ingripa» mot Finlands befästningsverk på ögruppen. Det är ett nordiskt neutralitetsintresse att undanröja varje skymt av anledning till dylika företag; det är likaledes för de nordiska ländernas självaktning nödvändigt att bevara respekten för mellanfolkliga fördrag, även i en tid då sådana eljest stå synnerligen lågt i kurs.

Viktigast är dock frågan vad Sverige över huvud taget vinner och riskerar på uppgörelsen. Att det här är fråga om att uppgöra en balansräkning, icke blott om att tacka och ta emot, måste även den medgiva som hälsar den ökade försvarsberedskapen med tillfredsställelse. Det är icke tu tal om att den ifrågasatta överenskommelsen, också om den icke formligen ställer några krav på svenskt militärt ingripande, i verkligheten ökar våra förpliktelser. De åländska försvarsverken kunna göras effektiva endast under förutsättning att det svenska kustförsvaret hinsides Ålands hav medverkar. Och vidare: om vi under alla förhållanden ha

stort intresse för vem som under ofredstid behärskar Åland, blir detta intresse ännu större med förefintligheten av befästningar, även när dessa, såsom nu synes bliva fallet och såsom Sverige eljest ovillkorligen måste fordra, äro av sådan art att de icke direkt kunna hota svenskt område. För vår säkerhet är det nödvändigt icke blott att ingen mot Sverige fientlig makt behärskar Åland, utan även att den makt, som behärskar Åland, för en utrikespolitik och neutralitetspolitik i nära samförstånd med den svenska. Något allmänt försvarsförbund erfordras icke för den skull, men däremot visshet om att Finlands nordiska orientering skall bli bestående. Och till slut: allt detta kan också komma att ställa ökade krav på Sveriges militära beredskap, framför allt på flottan och kustartilleriet, men även på flyget. Har det en gång sagts ifrån av Sveriges och Finlands regeringar att Åland skall försvaras, kan den svenska regeringen, även om den formellt står obunden, icke komma ifrån sin andel i det moraliska ansvaret. Vi ha tagit det första steget mot en aktiv neutralitetspolitik för norra Östersjön, och vi kunna omöjligt undandraga oss konsekvenserna.

Likafullt kan det knappast råda någon allvarlig tvekan om att Sverige har mera att vinna än att förlora på den ifrågasatta uppgörelsen. Det är ett svenskt intresse av första ordningen att ingen tredje makt sätter sig i besittning av ögruppen. Ett helt oskyddat Åland torde vara lätt att intaga med övrraskning, och den som en gång satt sig fast där vore säkerligen i stånd att på kort tid uppföra försvarsverk, vilka på ett helt annat sätt än de nu tilltänkta skulle hota både Sveriges och Finlands kuster. Under dylika omständigheter bleve den nordiska neutraliteten så gott som omöjlig att bevara. Å andra sidan är en övrraskning sjövägen i stort sett utesluten, om holmarna mellan Ledsund, Bogskären och Kökar äro bevakade och skyddade, och detsamma torde gälla en landstigning från luften, om nödiga luftvärnsbatterier finnas. Att taga Åland från en väl förberedd neutralitetsvakt är ett företag av helt annan storleksordning.

Det är också ur svensk synpunkt önskvärt att Bottniska viken skall kunna avspärras från obehöriga krigsfartyg. I vissa lägen är en dylik avspärrning nödvändig för bevarande av vår handelsfrihet i politiskt och handelspolitiskt avseende, kanske också för själva neutralitetsförsvarets organisation. Men en dylik avspärrning kan ej göras effektiv endast genom utläggning av mi-

nor, såvida icke ytterst betydande sjöstridskrafter kunna avdelas för mineringarnas försvar. Finnes även kustartilleri, ställer sig saken annorlunda.

På ett tidigare stadium av diskussionen har vänsterpressen gjort stort nummer av den fara som direkt eller indirekt skulle hota från Finland. I den mån det är fråga om direkt hot mot Sverige torde dylika fantasier saklöst kunna lämnas åt sitt värde. Däremot har man onekligen rätt att ställa frågan, i vad mån Finlands vilja till nordiskt samarbete och neutralitet är lika levande och påtaglig som den svenska. Kan vår egen neutralitet äventyras genom t. o. m. detta begränsade militära samarbete? Ja, allt är ju tänkbart. Men det förefaller knappast sannolikt, att ett icke-neutralt Finland, helst om de extrema chauvinisterna tagit makten, under några förhållanden skulle ha respekterat Ålandskonventionen. Skillnaden är egentligen den, att Sveriges medverkan till dess revidering ger prov på allvaret i vår samarbetsvilja och — icke minst med tanke på Tysklands trevare i syfte att ernå ett intimt tyskt-finländskt samarbete — därigenom stärker de krafter i Finland, vilka arbeta för den nordiska orienteringens bevarande; att Sverige med större rätt än förut kan hävda, att Finlands neutralitet är ett gemensamt nordiskt intresse; och att främmande makter berövats en anledning att lägga sig i våra inbördes angelägenheter. Politisk säkerhet står icke att vinna i 1938 års Europa. Det är endast fråga om graden av osäkerhet. Och hittillsvarande erfarenheter ge knappast vid handen, att lugnet är störst hos dem som visa benägenhet att motståndslöst låta sig ryckas med av händelsernas ström. Det betyder icke att dumdristigt uppsöka farorna, om man i detta läge föredrar den aktiva utrikespolitiken framför den passiva.

För sex år sedan skrevs i denna tidskrift om »den nya Ålandsfrågan»: »Lugnet vid Östersjön har ännu icke blivit direkt hotat. Men tiden går fort i dessa dagar, och det kan icke förnekas, att vårt land är sällsynt illa rustat för den storm, som möjligen eller kanske troligen är att vänta. — — — Konventionen om Ålands demilitarisering och neutralisering har såsom garanti för lugnet i Östersjön icke någon betydelse... Men när det gäller förberedelserna till försvar mot en hotande inkräktare har den en endast alltför skrämmande realitet. — — —» En revision av konventionen, »till fromma för båda ländernas säkerhet och för samförståndet dem emellan», rekommenderades därför. År 1932 väckte dy-

lika tankar intet nämnvärt gehör i vårt land, framför allt icke inom vänsterkretsar. Kanske var frågan också väl tidigt väckt. Även senare har Svensk Tidskrift berört faran av att ögruppen var helt obefäst. Ännu är icke betänksamheten försvunnen; men den övervägande delen av vårt lands opinion torde dock nu ha blivit övertygad om, att Ålandsöarnas försvar är ett ytterst viktigt problem ej minst för vår egen säkerhet. Man bör dock hålla i minnet, att saken ännu är långt ifrån utagerad. Både signatärmakterna och folkförbundet kunna, om det faller dem in, draga ut på tiden, även om de icke ställa sig definitivt avvisande. Ej heller äro befästningarna färdiga i samma stund som man beslutar att uppföra dem. I dessa dagar, då krigshotet är överhängande snart sagt varje timme, kan man därför icke annat än beklaga, att svenska inrikespolitiska hänsyn gjort det nödvändigt att så länge skjuta på avgörandet. De skäl som talade *mot* förändringen äro i och för sig lika starka som för några år sedan, ja kanske starkare. Det förhåller sig helt enkelt så, att skälen *för* Ålandskonventionens revidering visade sig betydelsefullare, så snart det yttre trycket tvang våra ledande män att på allvar tänka över problemet och inse krigsfarans verklighet.